

Vrtovca, je zagledala sedaj tudi v hrvaškem prevodu beli dan. Seveda je prevoditelj marsikaj pre naredil, kar je zastarelo, ker je Vrtovčeva knjiga „Kmetijska kemija“ že davno izdana. Knjigo, katera je razdeljena na šest delov, krasi poljudnost, dasi je o kemiji težko poljudno pisati, pa jo bo moglo zato tudi preprosto ljudstvo kaj dobro rabiti in se ž njo okoriščevati, ker je polna zlatih nauk.

Mrtvoj majci. *Posvetio Rihard Katalinić-Jeretov.* 16⁹. Str. 56. Cena 50 novč. — V drobni, lični knjižici nam podaje pesnik petdeset pesmic, katere je povil na grob svoje davno umrle matere. Spoštovati moramo njegova čustva, saj je ljubezen do matere nekaj najplemenitejšega, posebno če se ji pridruži še ljubezen do domovine, kakor se je v tej-le knjižici. Saj je nedavno zapel tudi naš slovenski pesnik:

Spomin na mater pokopano,
Komú ni drag, komú ni svet?
Umrje mati vsem prerano,
Naj tudi sto dožije let.

Pesmice se beró gladko; le želeči bi bilo več stvarnosti, različnosti in mnogo manj pretiranih primer, katere se tako rade in često rabijo pri mlajših hrvaških pesnikih. Kratka, jedrnata pesmica velja več kakor celi spev brez misli.

Sin pokojnega hrvaškega bana in slavnega pesnika „Čengić-Age“ — Iv. Mažuranića — bo izdal **zbrane** njegove **pesmi**. Zbirka bo zeló zanimiva, ker je večina njegovih pesmij do sedaj še nepriobčena, ker je, kakor znano, slavni pesnik, ko je izdal svoj preznameniti epos: Čengić-ago, povsem umolknil. Zbirka bo veljala 2 gld.

Češka književnost.

Češki duhovniki in katoliško socialno slovstvo.

Če je prinesel „Dom in Svet“ že o vseh strokah češke književnosti poročila, mislim, da ne bo odveč, ako omenim še kat. socialno književnost. — Izmed novodobnih ved je socialna v sedanji dóbi skoraj najvažnejša. Največji modroslovci vseh narodov premišljajo in delujejo na njenem polju. — Na Češkem od l. 1890. niso posebno uspevali spisi, ki so obravnavali socialno vprašanje le z znanstvenega stališča, zato ker suha znanstvena oblika ni znala vabiti čitateljev. Da, ne le da ni privabila bralcev, marveč še odvrnila jih je od sebe. Tem bolje se je priljubilo češkemu ljudstvu socialno slovstvo „rdeče smeri“, ki namerja razjasniti socialno vprašanje s psovkami, z obrekovanjem, z lažjo, in — z nasiljem. Katoliških spisov bolj preprosto pisanih, s katerimi bi se lahko poučil tudi začetnik, do l. 1890. ni bilo. Pa kako so se izpremenili časi!

Sedaj imajo Čehi celo množico katoliških socialnih spisov, ki so pisani kakor za preprosto

ljudstvo, tako za učenjake. Le škoda, da so prišli malo prepozno! Pa kdo ima največje zasluge v tem oziru? Lahko rečemo: jedini duhovniki. — Češki duhovniki so stali pri zibelki prerojenega češkega naroda, imajo največje zasluge za češko slovstvo sploh, imajo največje zasluge tudi za katoliško socialno slovstvo.

Dr. Edv. Brynych, kraljevograški škof, dr. Anton Lenz, Rud. Verba, dr. Rud. Horský, Tom. Škrdle, Fr. Filip Konečný, Fr. Vanček, Fr. Burian in mnogi drugi so pravi stebri, ki vzdržujejo katol. narodno zavest in jo branijo s peresom in dejanjem proti krivim nazorom socialnega demokratizma. Vsi so posvetili svoje moči v dušni temi životarečemu češkemu ljudstvu. Njihovi spisi so praktični. Pisatelji hočejo ne samo pokazati, kdo je povzročil narodno bedo, marveč podajajo nam tudi razna sredstva v popravo upadlih moralnih in gmotnih razmer narodnega gospodarstva. Vsi oni pisatelji so iz naroda in kot duhovniki živijo med narodom. Poznajo najbolj njegove boleznin nadloge. Zato imajo največje zasluge za narod, katerega temelj je vsekako v srednjih njegovih stanovih; tem pomagajo ali z živo besedo, ali z dejanjem, ali s peresom.

I. Časopisi „Vlast“, „Vychovatel“, „Obrana víry“, zlasti pa „Dělnické noviny“ in „Dělník“ so najboljši pripomočki, ali bolje katekizmi za katoliško ljudstvo v versko mešanih krajih; in kako krepko vplivajo, razvidi se iz tega, da se jih je po teh časopisih izpreobrnilo že mnogo.

II. „Slova pravdy“ so brošure, katere je prej izdajal znameniti katoliški apologet, sedanji kraljevograški škof, dr. Edv. Brynych in sedaj njegov vrli naslednik, kanonik Fr. Burian. „Slova pravdy“ razmotrivajo v lahko umevnem zlogu najnavadnejša in najbolj pereča vprašanja o materijalizmu, o ateizmu, o liberalizmu, o socializmu in anarhizmu. Izhajajo že štiri leta ter so izvrstno zdravilo za ljudske boleznin lek proti socialnim demokratičnim spisom.

III. „Hřichy společnosti.“ Spisal Rud. Vrba.

Grehi človeške družbe? „Zopet to karajoče pridigovanje! Kdo bi bral take neumnosti!“ zakličče morda kdo — pa ni res! Pisatelj, slikajoč sedanjo dóbo, je imel najblažji namen: koristiti človeški družbi. Postavlja ji pred oči ogledalo, da zagleda svoje madeže, da sama sebe spozna in se poboljša. Pisatelj razlaga mirno pa odločno razmere, ki vladajo danes v družbi; primerja jih s prejšnjimi in opozarja, v čem in kako so se izpridile. Človeška družba boleha, torej je potreba, da spozna svojo bolezen. Skromni pisatelj pa neče sam odločiti, kako se dá vse popraviti, marveč sklicuje se na izkušenega znalca, krščanskega socijologa dr. Weissa in na znamenitega socialnega demokrata Pavla Lafargueja. Dasi obsega spisek globoke resnice, vendar je jezik preprost in lahek. Zato priporo-

čamo njegov spisek, ki nas tako vroče opominja: Delajmo vsi v to, da odstranimo družbine grehe, popravimo celoto in s tem zboljšamo tudi posameznike. Uničujmo narodove grehe — le tako zagotovimo svojemu narodu trajno in srečno življenje!

(Konec.)

Ruska književnost.

(Priobčil V. Bučar.)

Bibliografičeskij ukazatel slavjanskih literatur se bo imenoval mesečnik, katerega namerja izdovati A. A. Borzenko, ud „slavjanskega blagotvoriteljnega društva“ in bivši profesor v Odesi. Predlagal je v seji odeskega „slavjanskega blagotvoriteljnega društva“, da se za spoznavanje književnih in znanstvenih del modérnih slovanskih pisateljev osnuje tak list. Predlog Borzenkov je bil sprejet. Da bo pa list popoln in dovršen, vabi g. Borzenko vse slovanske pisatelje, da mu pošljejo po jeden izvod svojih del. Torej je vsakemu posameznemu slovanskemu narodu na tem, da njegovi pisatelji pošljejo svoje spise temu listu; tako se bodo seznanili slovanski narodi med seboj in se vnelali za dušno napredovanje. Vse poslane knjige pridejo v javno knjižnico v Odesi, oddel Borzenko. Vse publikacije naj se pošljejo generalnemu francoskemu konzulu v Odeso, kateri je dobrotno prevzel nalogo posredovanja.

Istoria novejšej ruskoj literatury 1848—1892. A. M. Skabičevskago. — Prvi natisek tega res izvrstnega dela je povsem pošel v jednem letu. Kritika je res pokazala nekatere pogrške in nedostatke, pa pisatelj je vse to lepo sprejel in porabil, pripravljajoč drugi natisek tega dela. Razkazuje se nam tukaj zgodovina ruske književnosti od Gogolja do naših časov. Ker je ta knjiga lepo pisana, za-

nimala bo vsakega prijatelja ruskega slovstva. Cena je pa tudi nizka, namreč dva rublja.

Sočinenija Imperatricy Ekateriny II. Redakcija i primječaniya V. T. Solnceva. — Sočinenija so izšla kot priloga žurnala „Sjever“. V predgovoru je na kratkem orisana slovstvena delavnost Katarine II. Ta izdaja se odlikuje od drugih s tem, da je tekst popolno popravljen. Na začetku je priložen portret Katarine II., vrezan l. 1775.

Znani Vas. I. Nemirovič-Dančenko je izdal roman **Po zakonu.**

Dramatičeskija sočinenija Grigor. Kvitky. Lani je poteklo petdeset let od smrti Kvitke; po ruskem tiskovnem zakonu smé čez petdeset let po smrti pisateljevi vsakdo izdovati njegova dela. Zato so zopet izdali dela Kvitke, katera tudi dandanes niso še nič izgubila svojega pomena. Maloruski gledališki repertoire je še dosti neznamenit, zato igrajo njegove komedije še vedno z uspehom. Izdajatelj je izdal ta zvezek v maloruskem jeziku. Slabeje je pisal Kvitka v velikoruskem jeziku; pa tudi ta njegova dela se morda izdadó, kakor še njegove po-vesti, katere so nekđaj jako radi brali.

Smolenski etnografičeskij sbornik. So-stavil V. N. Dobrovol'skij. S. Peterburg 1894.

Drugi del obširnega dela Dobrovol'skega obsega: 1. pesmi ob krstu otrók, 2. pesmi ženitninske, 3. žalostinke ob odhodu neveste od domače hiše, pa ženitninske navade. Za tem so pogrebni obredi, običaji, mišljenje o življenju po smrti, stanje gospodarja in gospodinje v družini. Vseh pesmij je zbranih nad 700, a pred vsako je kratko povedana vsebina. Največji del zbornika opeva raznotere navade. Na koncu knjige je kazalo pesmij z začetkom vsake pesmi in pa stvarno kazalo. Zbornik je izdan pod nadzorstvom sotrudnika „geografičeskoga občestva“ I. N. Polovinkina.

(Konec)

Znamenitosti iz sedanjega časa.

† **Aleksander III., car ruski.** Mogočni vladar velike Rusije, Aleksander III., je umrl dné 1. listopada lanskega leta v Livadiji ob Črnem morju v 50. letu svojega življenja. Porodil se je bil dné 10. sušca l. 1845. kot drugi sin carja Aleksandra II. ter je dobil l. 1865. po smrti svojega starejšega brata Nikolaja pravico, da postane car za svojim očetom. Carjeviča so vzgajali skrbno, a začetkoma le bolj v vojaških strokah, pozneje tudi v vladarskih. Ko so dné 13. sušca leta 1881. nihilisti strašno umorili njegovega očeta, prevzel je Aleksander III. vladarstvo Rusije v svoje roke. Mnogo se je govorilo in pisalo oni čas po listih, da hoče novi car več slobode dati svojim podanikom; a to se ni uresničilo. Drug za drugim so odstopali državnik, ki so želeli premembe, stari način vladanja se je

zopet utrdil in Pobjedonoscev, prokurator svete sinode in prijatelj trdega samovladanja, je imel vedno več veljave. Aleksander III. sam zase ni bil nasproten prostemu gibanju Rusije, a strašni nihilizem je oviral njegovo delovanje. Ti rovarji so mu bili povsodi za petami in leto za letom smo slišali o napadih in nakanah na carjevo življenje. Bog mu je sicer življenje rešil, a močno je trlo to počenjanje njegovega duha.

Aleksander III. je bil miroljuben vladar; sicer je mnogo storil, da okrepi in pomnoži svojo vojsko, vendar ni maral bojev.

V prosep trgovine in kmetijstva je ukrenil marsikaj, kar bi bilo silno koristno, a mnogo dobrih mislij je ostalo le na papirju, ker ni bilo sposobnih uradnikov, da bi bili izvršili carjeve namene.

Omeniti moramo tudi še nekatere stavke na str. 309., s katerimi se ne moremo skladati. Nekateri prirodopisci so zašli na popolnoma napačna pota, in zato treba vedno paziti na jedino pravo resnico, ker sicer se prav lahko zabrede na stran. Dandanes so mnoge prirodopisne knjige polne materijalistiških in darwinskih napačnih nauk; že na gimnazijah, še bolj pa na vseučiliščih se razlaga prirodopisje v tem zmislu. Zato se pač ni preveč čuditi, da so se tudi našemu pisatelju vtihotapili v knjigo nekateri neresnični stavki. Marsikak bralec jih sicer niti opazil ne bo; kdor pa natančneje primerja drugo polovico prvega odstavka na omenjeni strani s tretjim odstavkom iste strani, bo pač malo osupnil. Doslej nismo bili vajeni, take trditve čitati v knjigah družbe sv. Mohorja.

Jezik je precēj pravilen, le na nekaterih mestih bi trebalo še malo pile. Pisatelj rabi (str. 312) „poglavje“ za „glava“, piše „spodi“ in „spredi“, pač pa „zgoraj“; slovenskim ušesom tudi ne prijaajo zveze, kakor: „steblo je po tleh ležeče, ali pa spenjajoče se na viš“ (str. 364) ali „največ jih je (namreč listov) pritlehnih“ (str. 345).

Knjigi želimo prav mnogo paznih čitateljev; morebiti bo obudila med Slovenci malo več zanimanja za prirodopisno stroko, katere se po smrti nepozabnega Erjavca še nihče ni poprijel. Z veseljem pozdravljamo vsako delo na tem polju.

—c.

Češka književnost.

Češki duhovniki in katoliško socijalno slovstvo.

(Konec.)

IV. Dělništvo v boji za svoje práva. Spisal Rud. Vrba. Ta spis je po obsegu vsekako času primeren. Predočuje bralcem socijalno delavsko vprašanje od začetka do zadnje stopinje. Jezik je preprost. Delo je jako zaslužno, ker je praktično in ker obsega mnoge podatke iz nemških in drugih socijalnih strokovnjakov.

V. „O zachování stavu rolnického.“ Spisal Rud. Vrba. — Ni boljšega spisa za češkega kmeta v našem tako nevarnem času. Ako se razširi, gotovo odstrani pogubo, ki preti temelju narodnega življenja samemu — kmečkemu stanu. Zraven tega je važen še v drugem oziru. Kmet mora v sedanjem času tudi pohajati na volilne shode; torej mora dobro poznati zgodovinski razvoj zemljiškega prava. Socijalno vprašanje se giblje s celim svetom, z vsemi narodi, z vsemi vrstami človeštva — pa kmet je jedro človeštva. Iz celega spisa se razvidi, da ljubi pisatelj svoj narod z dušo in telesom, hoteč mu pomoči k zaželenemu blagostanju.

VI. „Povaha moderního kapitálu.“ Najboljši spis Rud. Vrbe. Spis obsega temeljite razprave, da se mora razobrestovati premakljivi kapital; obširno govori o židovskem oderuštvi in o razvoju novodobnega denarstva. Žal, da zapeljujejo ljudstvo krivi

preroki, ki se hočejo nazivati njegovi voditelji. Da bi pa ljudstvo poučili o izdelovalnih in gospodarskih razmerah —, za to ne skrbé. Glavna napaka današnjega slabega družbinskega stanja je v tem, da ne poznajo ljudje sedanjega kapitalizma ali denarnega gospodarstva. Pisatelj je obdelal vse stroke kapitalizma jasno, temeljito. Upamo, da nas bo pridni pisatelj zadovoljil i s spisom, ki je ravno izšel in katerega naslov se glasi: „Boj proti klerikalizmu.“ Vsi njegovi spisi se pa naročujejo pri pisatelju samem: P. Rudolf Vrba, kaplan, Prùhonice u Prahy na Češkem.

VII. Najbolj obširno in tudi dobro delo, ki obdeluje socijalizem sploh, je „Socijalismus v dějinách lidstva a jeho povaha a církve katolická jedině schopná ku řešení socijální otázky“ od Dr. Antonína Lenza, prošta na Višehradě v Praze. — Ker je Lenzov spis izmed omenjenih najboljše in v vsakem oziru temeljito obdelan, hočemo ga, kolikor moremo, popolnoma razložiti.

Pisatelj govori v uvodu o nevarnosti, katero je povzročil demok. socijalizem, in navaja dva vira, iz katerih se je razvilo socijalno vprašanje: bedo velike večine delavcev in žalostno resnico, da so se odtujili delavci krščanski veri ter se vrgli v naročje razbrzdanim strastém. Spis je razdeljen v 6 delov.

V I. delu govori pisatelj o starejšem in federalističnem komunizmu, o anarhizmu in demokratičnem socijalizmu. V II. delu je zgodovina socijalizma a) v starem, b) v srednjem, c) v novem veku. V III. delu razpravlja o demok. socijalizmu z ozirom na veljavo katoliške cerkve in dokazuje, da je socijalni demokratizem največji sovražnik sv. katoliške cerkve. S krepko besedo brani pisatelj družino, njene pravice in državo, stoječo na katoliškem temelju. V tem delu kaže pisatelj, da je zares mož pravega duha; iz vsake besede se izliva resnična gorečnost in mična iskrenost. Razmerje liberalizma do socijalne demokracije nam jasno kaže IV. del, ki odločno pravi, da je demokratični socijalizem otrok liberalizma. Na vprašanje, ali je možna socijalistična država, odgovarja Lenz v V. delu zaničalno. Temelji socijalističnega državnega poslopja ne vzdržé lastnega poslopja. Socijalistična država se sesuje in sicer tem preje, čim bolj in čim hitreje se razširi socijalni demokratizem. Njen propad bo pa še strašnejši, kakor je bila njena rast. VI. del je živa apologija svete katoliške cerkve; nad solnce jasneje je dokazal v njem prečast. pisatelj, da niti liberalizem, niti protestantizem — marveč jedina in sama sv. katoliška cerkev more rešiti socijalno vprašanje, ako bo popolnoma neodvisna, slobodna in ji bo pomogla država.

Kakošne vrednosti je Lenzovo delo, kaže nam najbolje njegov bogati obseg.

Malo časa delujejo na Češkem krščanski socijalisti — pa vendar je njihov uspeh velik. „Vlast“

in ž njo združeni duhovniki so se pogumno postavili v bran brezverskemu liberalizmu in socialni demokraciji. Ustanovili so tudi katoliška politična društva, zadruge katoliških pomočnikov in delavcev ter zaupajoč v božjo pomoč se nadejajo, da zabranijo propad češke družbe; upajo, da premorejo novo poganstvo, ki se širi pod krinko krive slo-

bode, krivega napredka in krive omike, in katero pripravlja ljudstvo ob najdražji zaklad in biser, ob katoliško vero. Češki duhovniki so zares največji rodoljubi, ker učé narod resnice in poštenosti. Saj le s tem si utrdi narod svojo srečo, ako živi pošteno in pobožno. Bog daj češkim domoljubom in češkemu narodu še lepših uspehov! —1—

U m e t n o s t.

Glasba.

Glasbena Matica. Sedem moških zborov, uglasbil P. Hugolin Sattner. 1. Zjasni zvezde mu temné! 2. Kakor nekđaj. (Čveterospev.) 3. Pogled v nedolžno oko. (Čveterospev.) 4. Za dom med bojni grom! 5. Zdravica. 6. Veseli zbor. 7. Na planine! — Zvezek XXIV. Založila in izdala „Glasbena Matica“ v Ljubljani 1894. Cena: Partitura s štirimi glasovi 1 gold. 20 kr., posamezni glasovi 40 kr. — Gospod skladatelj nam je znan že po mnogih delih, bodisi v cerkveni, bodisi v posvetni glasbi, in kot dober poznavalec glasbe sploh. Njegovi napevi so kratki in pristrčni, nikjer ne išče g. skladatelj nenavadnih utiskov, ampak mirno in ljubeznivo kakor lahen potoček se zibljejo glasovi njegovih pesmij. Te pesmi se ne šopirijo z bogastvom napevov, ampak iz jednega preprostega napeva se često razvije vsa pesem. Ravno zato bi se nekateri zbori lahkoživejšim pevcem zdeli morda prejednostavni, n. pr. čveterospev „Kakor nekđaj“; a kdor se vtopi v misel skladateljevo, pazi na znamenja in vdihne pravo čustvo glasom, temu se bodo kmalu omilili. Zlasti mehko, skoro sanjavo je izražena pesnikova molitev v prvem zboru, krepkejšé se vspenja zadnji zbor, želja po planinah. Dijakom bo gotovo najbolj ugajala krepka koračnica „Za dom med bojni grom!“ Le nekatere zadržke (fermate, ritard.) bo treba pri korakanju prezreti. Harmonizacija je skrbna in točna. Skrbno pa so izbrane tudi besede pri vseh pesmih g. skladatelja, tako da se dajo brez skrbi v roke mladini. Zlasti med srednješolsko mladino želimo tem krasnim zborom mnogo navdušenih pevcev.

Slovenske pesmi za štiri moške glasove. Zložil in slavnemu pevskemu društvu „Nabrežina“ udano poklonil H. Volarič, op. 10. Cena 85 kr. s pošto. Naročuje se: H. Volarič, Devin (Duino) na Goriškem. — Krepek, vesel duh veje večinoma v teh pesmih. Vidi se pri nekaterih zborih, da so vplivali na skladatelja junaški zbori Zajčevi. Za

nekateré pesmi je porabil g. skladatelj národne napeve skoro neizpremenjene, kateri so prav vkusno porabljeni. Tudi dva šaljiva zbora sta v zbirki; priznati moramo, da sta skladbi v svoji vrsti jako dobri in pričata o spretnosti skladateljevi, a pri zadnjem zboru se nam zdé besede preveč nespametne. To je pač le za pustni torek. V drugi pesmi „Moja domovina“, v tretjem taktu tretje vrste naj bi se izpremenil glas *b* v *c*, da si ne bodeta sledila dva septimna akorda (nad *g* in *c*) neposredno. V obče pa nam zbirka prav ugaja, podaje prav mnogovrstno vsebino za primeroma nizko ceno. Od nadejalnega skladatelja pričakujemo še več tako izvrstnih del.

Zunanost je jako lična. To sploh opazujemo pri novejših slovenskih skladbah: želja po vkusni obliki je splošna. Nikakor nas pa ne more zadovoljiti, da se tiskajo vse lepše muzikalije na ptujem. Kar imamo lepšega, tiskano je skoro vse v tiskarni J. Eberla in dr. na Dunaju. Ali se ne bi mogla nobena slovenska tiskarna povspeti tako visoko? Saj imamo mnogo trdnih tiskarskih podjetij, a vendar je na vsem Slovenskem le jedna tiskarna, ki tiska tudi note, pa tudi tej primanjkuje delavnih sil, da bi izdajala večja dela. Malo več podjetnosti bi se tu gotovo izplačalo.

Pozdrav Gorenjskeje. Valček, po slovanskih napevih za glasovir zložil Viktor Parma, velečastitemu dr. Edvardu Šavniku poklonjeno. Založila L. Schwentnerjeva knjigarna v Brežicah ob Savi. Cena 1 gold. — Po običajnem uvodu, kateri je nekako vabilo k plesu, sledé štiri plesne točke, katerih vsaka je sestavljena iz dveh znanih slovanskih napevov. Napevi so prilagodeni valčkovemu ritmu, kjer nimajo že sami ob sebi tridobnega ritma. Drugače so skoro neizpremenjeni. Konec — „coda“ — ponovi še jedenkrat kratko glavne misli in se konča z burnim „Oj banovci!“ Skladba je lahka in gladka in ne bo dala igralcu mnogo misliti; ugajala bo vsem, ki hočejo romanski valček plesati po slovanskih motivih. E. L.